

ŠTUDIJSKA IN LJUDSKA
KNJIŽNICA
Trg svobode 1
2250 PTUJ

TALUM, d.d., KIDRIČEVO
2325 KIDRIČEVO

12.3.01

POŠTA SLOV
0420

Aluminiji

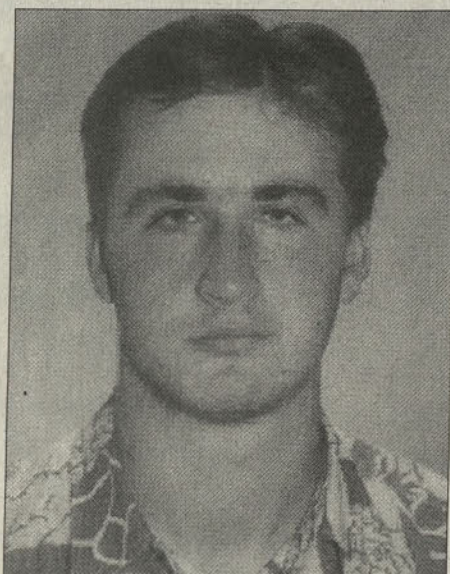
Časopis družbe Talum, d.d., Kidričevo

februar 2001 / šte. 2 / leto XXXVIII

Proizvodnja anod

Tekoča smola-velik napredek v tehnologiji proizvodnje anod

Boštjan Sagadin

Izhodišča projekta

Želja nadomestiti trdo katransko smolo s tekočo katransko smolo se je končno uresničila. Projekt smo pripravljali že dalj časa in je svojo izvedbo doživel v sklopu druge faze modernizacije proizvodnje primarnega aluminija. Z nenehnim tehnološkim razvojem na vseh področjih pa tudi proizvodnja anodnih blokov ne zaostaja v svojem napredku. Katranska smola se v proizvodnji uporablja z namenom vezave različnih granulacij koksa med seboj. Vloga smole v tehnologiji je velikega pomena, saj omogoča oblikovanje anodne mase v želeno obliko anodnega bloka.

Zaradi pomanjkanja trde katranske smole na tržišču je bilo osnovno vodilo ljudi v proizvodnji anod nadomestiti trdo katransko smolo s tekočo, hkrati pa tudi izboljšati kvaliteto anodnega bloka. Prav tako smo s to sodobno tehnologijo želeli izboljšati delovne pogoje, povečati zmogljivost proizvodnje ter zmanjšati vplive na okolje. To so bila osnovna izhodišča o upravičenosti projekta tekoče smole kot eni glavnih surovin v proizvodnji anod.

Izvedba

Projekt smo pripravljali s sodelovanjem francoske tovarne FCB ALUMINIUM, kjer so nam v skladu z našimi željami in potrebami ter njihovimi izkušnjami pripravili načrte za posame-

zne sklope sistema ter osnovne podatke za izvedbo gradbenih načrtov. Preko usklajevanj in popravkov se je gradnja sistema tekoče smole pričela 10. oktobra 2000. Večino strojne opreme nam je dobavil FCB Aluminium iz Francije, preostali del pa različni izvajalci del. Gradnjo sistema je prevzelo podjetje Mascom iz Maribora, ki je svoje delo dobro opravilo. V zadnjem delu gradnje sta bila prisotna tudi nadzornika iz Francije, ki sta opravila pregled celotnega sistema s strojnega kot elektro področja, hkrati pa sta s koristnimi napotki pripomogla k nemotnemu zagonu sistema. Prav hitro je prišel 26. januar 2001, ko je na dvorišče prispela prva tekoča smola in z njo preizkus opravljenega dela. Razkladanje in skladiščenje tekoče smole pod zahtevanimi pogoji se je izkazalo kot zelo dobro izvedeno. Sledilo je le še vprašanje doziranja smole v anodno maso. Tudi v sistemu doziranja ni bilo napak ter težav. Tako je prvi anodni blok izdelan s tekočo smolo nastal 5. februarja 2001. S tem dnem je stekla redna proizvodnja anodnih blokov s tekočo katransko smolo kot eno izmed glavnih sestavin anodnega bloka. Zaradi pogojev pod katerimi moramo smolo transportirati, razkladati, skladiščiti in dovajati v anodno maso je sistem tekoče smole zelo zahteven. Smola mora namreč ohraniti temperaturo med 160°C in 220°C. To dosežemo tako, da so vsi deli sistema greti z grelnim oljem po sistemu cev v cevi. Smola tako doseže želeno temperaturo in s tem določeno viskoznost v celotnem sistemu. V želji po čim manjših toplotnih izgubah so vsi cevovodi in naprave toplotno izolirane. Sistem tekoče smole je zasnovan in razdeljen v štiri sklope, in sicer: razkladanje, skladiščenje, doziranje in gretje tekoče smole. Transport smole se vrši s toplotno izoliranimi cisternami. Razkladanje poteka s črpalkama direktno iz cisterne v enega izmed dveh skladiščnih rezervoarjev. V rezervoarjih pa smola nenehno kroži s pomočjo recirkulacijskih črpalk, katere nam tudi omogočajo prečrpavanje smole iz

enega v drug rezervoar.

Najpomembnejši in najzahtevnejši del sistema je doziranje smole v gnetilec. Zaradi tehnologije je natančnost doziranja omejena na 0,5%, ki jo merimo in reguliramo s Coriolisovim merilcem pretoka. Pomembno vlogo ima tudi temperatura smole, ki jo uravnavamo v toplotnem izmenjevalcu. Kot zadnji del sistema je gretje celotnega sistema z grelnim oljem. Ta sistem je razdeljen na dva dela in sicer prvi krog skrbi za regulacijo temperature smole pred vstopom v gnetilec, drugi krog pa za vzdrževanje potrebne temperature v ostalem sistemu.

Ves sistem je avtomatsko voden in nadzorovan iz kontrolnega prostora, kar omogoča dober pregled nad postopkom priprave anodne mase in sprotno odpravljanje morebitnih napak.

Cilji

S sistemom pričakujemo boljše nadzorovano količino smole v anodno maso in posledično boljše lastnosti anodnih blokov. S tekočo smolo dosegamo tudi boljše in enakomernjšo porazdelitev smole med zrna koksa kot glavne sestavine anodnega bloka. Z boljšim nadzorom sistema ter tekočo in že segreto smolo pri postopku gnetenja smo dosegli tudi do 10% večjo zmogljivost celotnega sistema proizvodnje anodne mase. Z ukinitvijo trde katranske smole

smo izboljšali tudi delovne pogoje, saj delavci v sklopu proizvodnje nimajo več neposrednega stika s katransko smolo. Ukinila se je tudi prisotnost smolnih prašnih delcev v samem delovnem okolju kakor tudi emisija teh delcev v okolje. S tem smo pripomogli k zmanjšanju obremenitve okolja, kar je v sodobni proizvodnji neizbežen vidik uspešnosti.

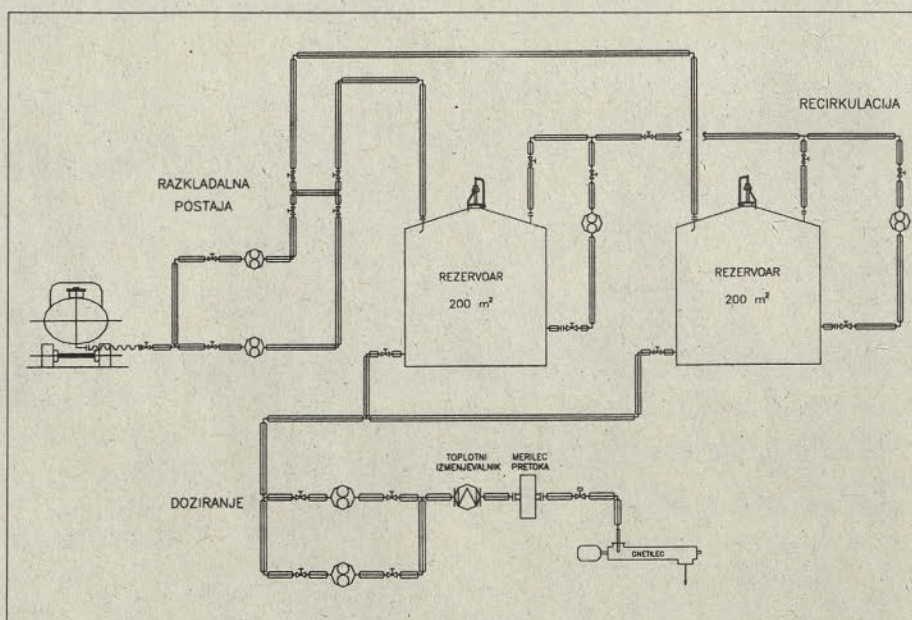
Za zaključek bi poudaril, da je bil projekt zasnovan ter izveden predvsem z namenom izboljšati kvaliteto anodnih blokov, povečati zmogljivost proizvodnje, izboljšati delovne pogoje ter zmanjšati vplive na okolje.

Vittorio Masi (FCB Aluminium):

“Projekt tekoče smole je zelo zahteven in vesel sem, da smo ga končali brez zapletov in pričeli s proizvodnjo. Cel sistem je sodobno zasnovan in upam,

Vittorio Masi

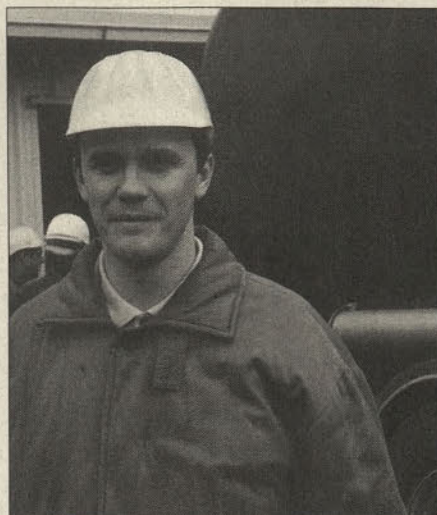
Tehnološka shema sistema tekoče smole

da bo služil svojemu namenu. Zelo sem zadovoljen z ekipo s katero sodelujem v Talumu. Zadovoljen sem z delom, ki ga je opravilo podjetje Mascom in se jim zahvaljujem za dobro sodelovanje. Pozitivno sem presenečen nad prijaznostjo ljudi in pripravljenostjo pomagat. Oglel sem si tudi vašo deželo nad katero sem zelo navdušen, saj je zelo mirna, razgibana in zanimiva. Morda se še kdaj vrnem."

Iztok Trafela (nadzor projekta):

"Z deli na strojnem delu projekta Tekoča smola smo pričeli v začetku

novembra 2000. Pred fizičnim odprtjem gradbišča je bilo opravljenega že veliko dela na pripravi dokumentacije in posameznih delov jeklene konstrukcije, konstrukcije rezervorjev in dvo-plaščnih cevovodov. Glede na zelo kratek rok za izvedbo del, so v določenih fazah gradnje, na gradbišču hkrati potekala gradbena, strojna in elektro dela. Z hitrim pretokom informacij med FCB-jem, Talum-om in izvajalcem del Mascom-om smo ažurno reševali vse probleme, ki so nastajali med gradnjo in tako dosegli terminsko načrtovan zagon proizvodnje z uporabo tekoče smole konec januarja 2001. Projekt

Iztok Trafela

Tekoča smola je trenutno v fazi posku-

snega zagona in iz rezultatov v proizvodnji in na samem objektu Tekoča smola je razvidno, da so bila dela na projektu izvedena kakovostno, kar so potrdili tudi nadzorniki firme FCB, vgrajena oprema pa obratuje brez večjih problemov. Povdariti je potrebno tudi, da so kljub velikemu številu delavcev izvajalcev del, bila vsa dela na gradbišču opravljena brez poškodb pri delu in brez izrednih vplivov na okolje."

Boštjan Sagadin

Kakovost

Nova izdaja standardov ISO 9000

Novi standardi skupine ISO 9000 uvajajo v svoje zahteve procesni pristop, s čimer bi se naj dvignila učinkovitost sistemov vodenja kakovosti.

Pomen in razumevanje vodenja kakovosti se sčasoma spreminjata. Zato je nujno, da sledi temu tudi Mednarodna organizacija za standardizacijo (ISO) kot izdajateljica standardov skupine ISO 9000, ki je 15. decembra 2000 izdala novo-tretjo izdajo ISO 9001. Medtem ko je druga izdaja prinesla nekaj manjših sprememb, tretja izdaja prinaša pomembnejše spremembe. Bistvena sprememba je uvedba procesnega pristopa pri obvladovanju aktivnosti v organizacijah.

Zakaj novi standardi vodenja sistemov kakovosti?

Razlogov je več, našla bom le najpomembnejše:

- pregled standardov - vsakih 5 let,
- problemi z obstoječim modelom z 20 elementi,
- problematični za uporabo v majhnih podjetjih,
- preveč proizvodno orientirani,
- pretirano število standardov, smernic, vodil,...
- in nenazadnje tudi boljša združljivost z ostalimi sistemi vodenja.

Kakšne so spremembe novega standarda in zakaj so novi standardi boljši?

Družina ISO 9000 je obsegala več kot 20 standardov in dokumentov. Prav to obilje je uporabnikom povzročalo največje skrbi. Novi sistem je skrčen na samo tri osnovne standa-

Karmen Jošt

rde, ki jih dopolnjujejo številne smernice in tehnična priporočila. Odslej je en sam standard z zahtevami sistema vodenja kakovosti-ISO 9001, ne več ISO 9001, ISO 9002 in ISO 9003, kar bo odpravilo težave pri izbiri med njimi.

Zmanjšanje zahtev dovoljuje prilagoditev oparilom v različnih organizacijah (velike-srednje-male, storitvene-proizvodne-sofтверske, zasebni-javni sektor...). Čeprav je ohranjeno bistvo dosedanjih zahtev, je dosedanjih 20 poglavij ISO 9001:1994 premeščeni v štiri glavna poglavja, razdeljena v naslednja področja: odgovornost vodstva, vodenje virov, obvladovanje procesov ter merjenje, analiza in izboljšave.

Povdarjena usmeritev na stalne izboljšave.

Uvedba načela stalne izboljšave naj bi spodbudila učinkovitost organizacije, povečala njeno konkurenčnost na trgu in se bolje odzivala na pričakovanja in potrebe kupcev.

Nova, na procesih zasnovana struktura.

Če želimo zadostiti zahtevam standarda, bo potrebno lastne procese poznati do podrobnosti. In prav tu se kaže največji vpliv novega standarda na učinkovitost sistemov vodenja. Usklajevanje z novimi zahtevami nam bo nudilo možnost prenove procesov in s tem odpravljanje tistih pomanjkljivosti, ki delajo naše procese neučinkovite. Pri definiranju procesov hkrati vgradimo tudi mehanizme, ki so potrebni za izvajanje meritev učinkovitosti procesov.

Procesi se sestojijo iz ene ali več povezanih aktivnosti s potrebnimi viri in morajo voditi k doseganju v naprej določenim output-om. Output enega procesa je lahko input naslednjega procesa in končni proizvod je ponavadi rezultat mreže ali sistema procesov.

Poudarjena usmeritev na odjemalca (kupcu). Poleg identifikacije in pregleda zahtev odjemalcev za proizvod, je novost, merjenje in nadzorovanje zadovoljstva kupcev, s pomočjo katerega se bo organizacija bolje odzivala na pričakovanja in potrebe kupcev.

Povečana združljivost s standardi sistemov

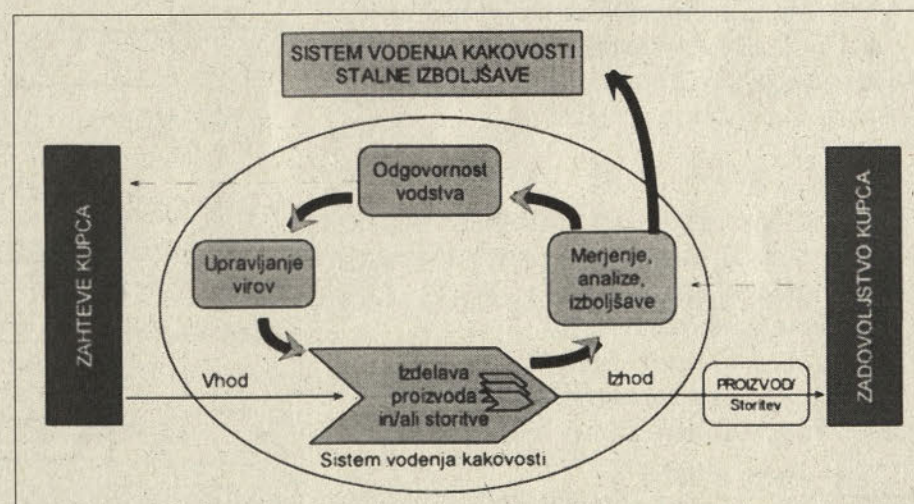
vodenja. Večja medsebojna združljivost z ostalimi standardi sistema vodenja (ravnanje z okoljem, varnost in zdravje pri delu) in nekaterimi specifičnimi zahtevami sektorjev (kot je avtomobilska industrija), tako glede ustroja, vsebine, jezika in terminologije, naj bi omogočila uporabo teh standardov brez nepotrebnega podvajanja ali uvajanja zahtev, ki bi si bile med seboj navzkriž.

Kaj novi standardi pomenijo za Talum?

Na splošno je za nove standarde značilno, da bodo organizacijam, ki uporabljajo standarde v stari obliki, omogočili gladko tekoč prehod na nove. Po preteku treh let od izdaje novega standarda naj bi bili vsi novi elementi uvedeni.

Pri nas bomo obstoječi sistem primerjali z novimi zahtevami in pripravili plan prilagoditve za izpolnitev spremenjenih zahtev. Nekaj novih zahtev, ki jih prinaša standard že uvajamo oz. jih že izvajamo, ostale bomo postopoma po zastavljenem planu. Ob vsem tem nam že in še bo pri postopku prehoda na novo izdajo standarda pomagala certifikacijska hiša BVQI. Ko bo ugotovila, da so v uporabi vsi elementi novele standarda, bo izdala nov certifikat.

Karmen Jošt

Procesni model vodenja kakovosti ISO 9001: 2000

Varovanje podatkov in informacij

Podatki in informacije nastopajo in se prenašajo v različnih oblikah in po različnih poteh. Shranjene so na računalnikih, filmih, magnetnih trakovih, disketah, diskih, prosojnicah, napisane na papirju ipd. Prenašajo se po elektronski pošti, po kurirjih, s pomočjo razgovorov, intervjujev, anket, oglasnih plakatov, časopisov ipd.

Jože Slavic

Podatki in informacije so ves čas pod pritiskom nevarnosti nedovoljene spremembe ali razkritja nepooblaščenim osebam. Ker bi to pomenilo grožnjo nemotenemu delovanju sistema podatkov in informacij v širšem smislu ter povzročilo prenekatero skrb njegovim upravljavcem in uporabnikom.

Ustrezno varovanje podatkov in informacij zagotovimo, če izdelamo politiko varovanja in vzpostavimo sistem varovanja, ki ga moramo ves čas vzdrževati in sproti prilagajati spremenjenim razmeram.

Namen varovanja podatkov in informacij je zagotavljanje neprekinjenega poslovanja in omejevanja poslovne škode na najmanjšo možno mero tako, da preprečujemo in zmanjšujemo učinke varnostnih incidentov¹.

Sistem varovanja podatkov in informacij omogoča dostop samo do, pri delu potrebnih informacij tako, da zagotavlja zaščito podatkov, informacij in računalniške opreme. Sistem vsebuje tri osnovne značilnosti:

- Zaupnost - zagotavljamo z zaščito pred nepooblaščenim razkritjem in posredovanjem podatkov ali informacij.
- Neoporečnost - zagotavljamo z varovanjem pravilnosti in popolnosti podatkov ter informacij.
- Razpoložljivost - zagotavljamo s pravočasnimi in nemotnimi storitvami informacijskih sistemov.

Vgrajevanje varnosti

Zagotavljanje varnosti zajema zraven fizičnega varovanja tudi druge aktivnosti. Za zagotovitev učinkovitosti varovanja moramo izvesti nekaj analiz:

- identificiranje in vrednotenje dobrin,
- identificiranje in vrednotenje groženj
- identificiranje in vrednotenje tveganj ter
- identificiranje, vrednotenje in izbira varovalnih postopkov.

Preden začnemo izvajati kakršnekoli aktivnosti izgradnje sistema varovanja podatkov in informacij, moramo vedeti,

kaj želimo varovati. Opredeliti je potrebno osnovne sestavne dele sistema podatkov in informacij, ki jih želimo varovati. Poimenovali jih bomo dobrine. Predstavljajo lahko karkoli, kar je pomembno za nemoteno delovanje sistema podatkov in informacij.

Aktivnosti pri analizi dobrin razdelimo v dve skupini: v identificiranje dobrin in vrednotenje dobrin. Pri identificiranju dobrin popišemo vse dobrine, ki so pomembne za nemoteno delovanje sistema podatkov in informacij. Po popisu je potrebno vsaki dobrini določiti njeno vrednost. Če je le mogoče je najbolje, da določimo njeno denarno vrednost. Če ne, pa uporabimo kvalitativne opise, glede na pomembnost dobrine.

Grožnja varnosti² nastane znotraj sistema podatkov in informacij ali v njegovem okolju. Tudi aktivnosti pri analizi groženj lahko združimo v dve skupini: identifikacijo nevarnosti in vrednotenje nevarnosti. Grožnje ugotovimo tako, da ugotovimo možne grožnje vsem dobrinam sistema podatkov in informacij ter izvore teh groženj. Pri vrednotenju pa grožnje kvalitativno in kvantitativno opredelimo.

Osnovni cilj je neprekinjeno delovanje sistema. Vedno pa obstaja tveganje³, da se uresniči kaka grožnja dobrini sistema, ki prekine njegovo delovanje. Pri določanju tveganja je potrebno določiti kombinacijo dobrine in grožnje. Tudi aktivnosti pri analizi tveganja lahko razdelimo na identificiranje in vrednotenje tveganja. Identifikacija tveganja pomeni izbor kombinacij predhodno identificiranih dobrin in groženj, ki so potrebne za varnost sistema. Pri vrednotenju teh kombinacij se držimo načela, da najprej poskusimo uporabiti kvantitativne metode. Če to ni mogoče pa kvalitativne.

Sistem podatkov in informacij varujemo s pomočjo varovalnih postopkov⁴, ki so različno zahtevni za uvedbo in izvajanje ter potrebujejo različna finančna sredstva. Aktivnosti pri varovalnih postopkih razdelimo na identificiranje ter vrednotenje in izbiro varovalnih postopkov. Identificiranje služi za gradnjo interne baze podatkov o razpoložljivih varovalnih postopkih. Pomembna je pravilna izbira in vrednotenje varovalnega

postopka glede na rezultate analize tveganja. Izbrani varovalni postopek mora biti ustrezen glede na učinkovitost, zahtevnost in ceno.

- ¹ Varnostni incident je vsak dogodek, ki ima, ali bi lahko imel za posledico izgubo sredstev v organizaciji, škodo na njih ali dejanje, ki krši varnostne postopke v organizaciji.
- ² Grožnja varnosti je specifičen dogodek ali aktivnost, ki povzroči motnje v delovanju sistema/dobrine.
- ³ Tveganje je produkt verjetnosti/pogostosti uresničitve grožnje in uresničitve stroškov, ki jih uresničitve grožnje povzroči.
- ⁴ Varovalni postopek je predpis ali aktivnost, preprečuje uresničitve grožnje varnosti, pravočasno odkriva uresničitve grožnje ali ustrezno sanira nastalo stanje po uresničitvi grožnje.

Viri:

1. A. Hudoklin, B. Šmitek: Vgrajevanje varnosti v računalniško podprt informacijski sistem, Zbornik referatov, Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije, Ljubljana 1995.
2. Slovenski standard PSIST BS 7799: Kodeks varovanja informacij, USM, prva izdaja sept. 1997.
3. Delovno gradivo: Varovanje podatkov in informacij, Talum d.d., Kidričevo 2001.

Jože Slavic

Iz poročila o varstvu pri delu za leto 2000 v družbi Talum

Ocena varstva pri delu se ugotavlja na podlagi števila poškodb pri delu in na osnovi števila izgubljenih dni zaradi poškodb pri delu.

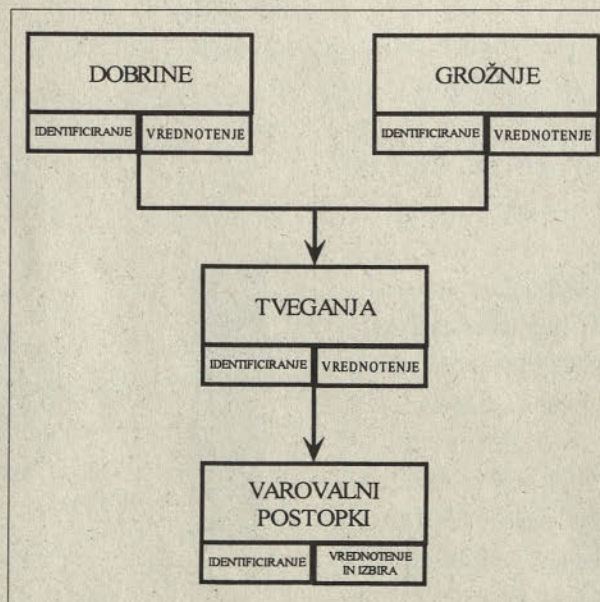
Podatki za leto 2000 kažejo, da se je število poškodb pri delu v primerjavi s prejšnjim letom zmanjšalo.

V letu 2000 se je pripetilo 20 poškodb pri delu in 9 poškodb na poti. V letu 1999 pa smo beležili 24 poškodb pri delu in 9 poškodb na poti.

Število poškodb pri delu se je torej zmanjšalo za 16,6 odstotkov.

V letu 2000 se je povečalo število izgubljenih dni zaradi poškodb pri delu za 23,5 odstotkov v primerjavi z letom 1999. V letu 2000 smo izgubili skupno 847 delovnih dni.

Vera Peklar

Shematski prikaz izgradnje sistema varovanja podatkov in informacij

Kako povemo neprijetno novico

Danes gotovo ni menedžerja, ki se ne bi vsaj enkrat vprašal, kako oziroma na kakšen način povedati nekomu od zaposlenih neprijetno novico. Slabe novice so ponavadi odpoved službe, premestitev na drugo delovno mesto, zavrnitev napredovanja, neodobritev že izdelanih poročil, analiz ali projektov, ukinjanje ugodnosti posameznikom ... Pri sporočanju takih novic se menedžer lahko sreča s celo kopico težav in problemov. Ne vemo, kakšna bo reakcija zaposlenega, kako bo prenesel to novico, kaj bo rekel ... Predvsem se bojimo njegove čustvene prizadetosti in reakcije, ki se bo razvila iz tega. Neprijetna novica namreč lahko sproži cel niz negativnih občutkov, ki preplavijo človeka; od užaljenosti, potrnosti in nezaupanja, vse tja do neprikrite maščevalnosti. Menedžer, ki se znajde v takem položaju, mora zato zelo paziti, kako bo začel in vodil tak pogovor. Slabo vodeni pogovori namreč le prilijejo olje na že tako razgreta čustva zaposlenega ter po nepotrebnem ranijo njegov ponos in zaupanje.

Tatjana Zidar Gale

Kadar moramo povedati neprijetno novico, lahko uporabimo različne pristope, ki se med seboj precej razlikujejo. Najpogosteje uporabljamo načine, ki smo jih pridobili z izkušnjami, ki žal pogostokrat niso ravno zaželeni. Vzemimo primer, ko moramo delavcu, ki dela v naši skupini in je pogodbeno zaposlen pri nas, povedati, da ga podjetje ne more sprejeti v redno delovno razmerje in ga zaposliti za nedoločen čas. Vodstvo se je namreč iz finančnih razlogov odločilo, da v naslednjem letu ne bo zaposlovalo novih delavcev. Mi pa smo tisti, ki mora delavcu povedati, kakšna je odločitev vodstva. Kako bi začeli pogovor? Prva možnost, s katero lahko začnemo, je "mehka", kar pomeni, da nas v dialogu vodijo čustva:

"Žal mi je, Andrej. Če bi bilo odvisno od mene, bi te takoj sprejel. Je že tako, da včasih ne znajo ceniti dobrega delavca. Potrpi malo, saj se bo vse uredilo. Boš videl."

Ker je situacija neprijetna in nam je delavca žal, smo do njega prizanesljivi in mili. S prizadetim sočustvujemo, obžalujemo nastalo situacijo, ga tolažimo, radi bi ga pomirili in mu povedali, da on ni kriv. Na čustva smo odgovorili s čustvi. Čustva se na ta način sicer res omilijo, dejstva pa ne. Naš cilj je namreč, da se zaposleni sprijazni z novico. To pa bo veliko težje, če se tudi mi prepustimo čustvom.

Druga možnost sporočanja neprijetne novice je nasprotna prvi in je bolj "trda":

"Ne moremo te zaposliti, Andrej. Toda ker si mlad in iznajdljiv, boš lahko hitro našel drugo službo, mar ne? Pred tabo je še celo življenje."

Začetek našega dialoga je brezčuten, z malo ironije ali sarkazma, lahko pa tudi cinizma. V ozadju naše komunikacije stojijo strogost, nepopustljivost in ozkosrčnost. Obnašamo se po načelu: to ni več moja skrb, znajdi se sam, kakor veš in znaš. Še slabša možnost pa bi bila kritika na osebni ravni oziroma analiza njegovega značaja in osebnosti. V tako kritiko radi vpletemo tudi primerjavo z drugimi zaposlenimi (*ti si slab – oni so dobri*) ali pa trdimo, da je za vse kriv on sam. Bistvo, ki ga sporočamo zaposlenemu z napadom na njegovo osebnost, je: ti si kriv za to, kar se je zgodilo in ti si odgovoren za posledice. Pri prvih dveh načinih vodenja pogovora smo imeli težave z našimi čustvi; uporabili smo ji bodisi preveč ali pa premalo oziroma nič. Pravo mero čustev vsebuje tretji način:

"V tem trenutku žal nisem mogel več narediti zate. Andrej, naše podjetje je sicer kar stabilno, toda situacija v kovinski industriji ni najbolj rožnata. Ekonomski položaj in nepredvidljivost trga pač delata svoje."

Zaposlenega poskušamo razočarati na lep način in mu previdno izrazimo svoje obžalovanje in razumevanje. Vendar je tudi ta pristop pomanjkljiv, lahko bi rekli, da je preveč "znanstven". Našo zadrego in strah pred odzivi zaposlenega hočemo nevtralizirati tako, da vzroke za njegove težave iščemo nekje zunaj podjetja, v neki splošni gospodarski situaciji. Naš govor radi dopolnimo z zapletenimi in nerazumljivimi obrazložitvami ter uporabo strokovnih besed. Na ta način ustvarimo dimno zaveso in zameglimo konkretna dejstva. Zaposleni se bo pri tem vprašal: kaj mi pravzaprav hoče povedati. Namesto da bi gradili most razumevanja, si z našim načinom komuniciranja pravzaprav kopljemo prepad nezaupanja.

Kako bi torej moral izgledati pravilen potek tovrstnega pogovora? Pristop oziroma način, s katerim začnemo pogovor, mora temeljiti na dejstvih in posledicah teh dejstev:

"Podjetje je zaradi zmanjšanja prodaje za 30% popolnoma ustavilo zaposlovanje novih delavcev. To velja tudi za tiste, ki pogodbeno delajo pri nas. Kljub temu, da svoje delo opravljaš odlično, ti v temu trenutku ne moremo ponuditi redne zaposlitve."

Naš pogovor z neprijetno vsebino začnemo torej tako, da opišemo situacijo, stanje oziroma potek dogodkov. Za opis uporabljamo dejstva, ki morajo biti konkretna, objektivna in nedvoumna. Omenjena dejstva so predstavljena

kot glavni vzrok za nastale posledice. S takim pristopom smo jasni in natančni, hkrati pa s primerno distanco tudi sočustvujemo. S tem, ko zaposlenega seznanimo s končnimi posledicami, nastopi tudi ključni trenutek, od katerega je odvisen nadaljnji potek pogovora. To so reakcije zaposlenega, ki se od posameznika do posameznika razlikujejo. Vsi naši nadaljnji koraki morajo biti zato namenjeni umirjanju in razumevanju čustev zaposlenega ter sprejemanju koristnih odločitev. Pri tem nam bo posebej pomagalo aktivno poslušanje, ki ga dopolnjuje spraševanje. Na ta način zaposlenega usmerimo k novim spoznanjem. Vprašanja, s katerimi si pomagamo v takih trenutkih, se morajo nanašati na njegovo prihodnost. Recimo:

Kaj lahko naredimo, da si pridobiš še več praktičnih izkušenj? Kakšne so tvoje želje? Kateri novi projekti bi ti pomagali pri tvojem izpopolnjevanju? Kje vidiš svoje mesto v prihodnje? Kaj meniš o nadaljnjem izobraževanju? Kdaj bi se lahko pogovoril o tvojih nadaljnjih odločitvah?

V zaključku pogovora moramo torej zaposlenega usmeriti v prihodnost. Zaposleni je razočaran in mu manjka samozavesti. V takem trenutku zaposleni vidi le svojo nemoč, zato ga je treba spomniti na njegove sposobnosti. Če je le mogoče, mu v zaključku pogovora ponudimo konstruktiven nasvet za prihodnost. Pogovorimo se o nadaljnjih možnostih, o alternativah, ki obstajajo, o drugih nalogah, ki bi jih lahko opravljal. Pri tem poudarimo pozitivno plat njegovih dosežkov in mu pokažimo, da jih cenimo. Le tako se bo pogovor z neprijetno vsebino zaključil v naše zadovoljstvo in njegovo korist.

Bistvo pogovora z neprijetno vsebino je torej njegova zgradba, s katero bomo lahko obvladovali miselne in čustvene odzive zaposlenega. Slaba novica je slaba novica le zato, ker bo nekoga prizadela, to prizadetost pa skušajmo omiliti. Naš cilj je omiliti čustva do te mere, da nam bo zaposleni na koncu kljub razočaranju mirno podal roko, nastalo situacijo pa sprejel kot dejansko stanje in se usmeril v prihodnost. Dialog bo pravilen takrat, kadar bo temeljil na objektivnih dejstvih, razumevanju nastalih posledic, iskanjem možnih alternativ in sprejemanju konkretnih sklepov. Le s takim vodenjem dialoga bomo lahko ublažili potrnost in razočaranje tistega, ki nam sedi nasproti. Res je, da je težko nekomu sporočiti slabo novico, pa naj bo to odpoved službe, premestitev na drugo delovno mesto, sprememba dela ...; še posebno takrat, če gre za osebo, ki jo dobro poznamo. Prav v takih trenutkih je pomembno, da pogovor izpeljemo korektno. Najmanj zaželeno je prelaganje odgovornosti na druge (Kot npr.: *Jaz nič ne vem. Nekaj se sicer govori. Pojdi vprašat v kadrovsko službo ...*). Taki primeri bodo v sogovorniku resnično sprožili slabo voljo, nezaupanje oziroma zamero. Zato upoštevajmo pravila, kako podati neprijetno novico. Kaj se ve? Morda pa se bomo kdaj mi znašli v situaciji, ko nam bo moral kdo povedati neprijetno novico. Kako se bomo počutili? Koga bomo pa takrat krivili? In na koga bomo prelagali odgovornost?

Tatjana Zidar Gale
Boris Gale

Kadilci se gotovo zavedajo, da si s kajenjem slabšajo zdravje in ne potrebujejo nikogar, ki bi jim to dopovedoval. Mnogi kadilci so resnični ujetniki svoje razvade. Nekateri med njimi se tega zavedajo in se želijo osvoboditi kajenja, vendar sami tega ne zmorejo. Tem je namenjen ta članek kot pomoč pri njihovi odločitvi.

Razlogi za opustitev kajenja so številni. Naj navedemo le enega: na svetu vsakih 13 sekund umre človek zaradi kajenja in bolezni, povezanih s kajenjem. Kajenje lahko opustite na različne načine. Nekateri boste našli pomoč v terapevtski skupini, drugim pa bodo že ta navodila zadostovala, da se osvobodijo kajenja.

Priporočamo vam način, s katerim lahko prenehate kaditi v petih (5) dneh. Najprej se vprašajte, ali res želite prenehati s kajenjem. Če je odgovor pritrdilen, se morate le še odločiti, da boste to tudi storili. Morda ste to že poskušali a niste zdržali. Tokrat imate veliko možnost, da vam uspe. Zakaj? Zato, ker ste naredili že prvi spodbuden korak k temu cilju - pravkar berete ta načrt. Vaša volja je močnejša, kot si mislite. Le malce pomoči in spodbude potrebujete. Zato pozorno sledite navodilom in vaše življenje bo postalo lepše.

Če želite prekiniti s kajenjem in ste se nepreklicno odločili storiti ta korak, storite to takoj in naenkrat, ker je lažje zdržati en ali dva krizna dneva kot odvajanje spremeniti v večdnevno moro. Recite si:

"SEDAJ BOM POKADIL ZADNJO CIGARETO IN NE ŽELIM VEČ KADITI".

Kar vam je ostalo cigaret jih vrzite v smeti in ne pomi-

ZDRAVO TALUM

Aktivnosti za zdravje

Ne želim več kaditi

slite, da bi jih spet kupili. Če vam kdo ponudi cigareto jo odklonite in povejte, da se odvajate od kajenja. S svojo odločitvijo obvezno seznanite družino, prijatelje in znance. Gotovo vam bodo z veseljem pomagali. Če kadi tudi vaš partner, prijatelj ali znanec, ga vsekakor pritegnite k načrtu. Pot do cilja bo tako lažja. Za izvedbo tega načrta izberite najprikladnejši teden v vašem letnem urniku, morda teden dopusta ob morju, na smučanju ali poleti v hribih (kmečki turizem). S seboj vzemite vso družino. Če nimate družine, si poiščite družbo nekadilcev ali kadilcev, ki prav tako želijo opustiti kajenje. Če boste v tednu odvajanja od kajenja kljub vsemu hodili v službo, vam moramo povedati, da bo uspešnost terapije manjša. Ker želimo, da bi v svoji odločitvi uspeli in postali nekadilec, vam svetujemo, da v dneh izvajanja načrta za odvajanje od kajenja ne hodite v službo.

SPLOŠNA NAVODILA

Zvečer pred prvim dnevom odvajanja od kajenja pojdite spat prej kot običajno. Okopajte se s toplo vodo, ta namreč umirja živce. Če ste navajeni popiti pred spanjem kaj toplega, to storite. Partner (družina) naj vas spodbuja in pomaga pri vaši odločitvi. V teh petih dneh upoštevajte določene nasvete pri prehranjevanju. Osvežiti morate organizem (multivitaminska kura) in spodbuditi nekatere procese v svojem telesu,

ki jih je kajenje zaviralo. Za nekaj dni pozabite na telesno težo. Najvažnejša skrb je sedaj, da prenehate kaditi. Pri prehrani se izogibajte pikantnih omak, začimb, mastnega mesa in sladkarij.

V dneh izvajanja načrta opustite dosednji način življenja in sprejmite še naslednje nasvete, ki vam bodo pomagali opustiti kajenje:

- veliko se gibajte (čim več plavajte);
- držite se priporoč enega jedilnika in morebitno lakoto med obroki ublažite s sadjem;
- prej odhajajte spat, da se boste spočili in sprostili;
- izogibajte se stresnih in konfliktnih situacij, ker ste se vedno v takih trenutkih pomirjali s cigareto;
- izogibajte se težkega dela v teh dneh, ker bi si v odmoru verjetno želeli prižgati cigareto;
- izogibajte se večernemu sedenju in gledanju televizije;
- izogibajte se literature in tiska, ki vas psihično vznemirjajo;
- pred spanjem se sprehodite;
- ne pozabite oditi na sestanek vaše terapevtske skupine.

Odločitev, da opustite kajenje, je med najvažnejšimi v vašem življenju in ji nikakor ne zmanjšujte pomena. Ta teden vse svoje napore usmerite k temu cilju. Pomislite, koliko veselja boste z opustitvijo kajenja naredili svojim otrokom in bližnjim, ki morajo sedaj vdihavati dim vaših pokajenih cigaret. Zato pogumno na delo!

www.start.at/nekajenje

V naslednji številki boste lahko prebrali petdnevni načrt za odvajanje od kajenja.

Vera Špendl

Predstavitev podjetja z ogledom proizvodnje in delovnih mest

V februarju so potekali informativni dnevi na srednjih šolah in fakultetah. Nekateri učenci in dijaki so že trdno odločeni, kam se bodo vpisali, mnogo pa jih še vedno išče potrditev za svojo življenjsko odločitev. Tudi v Talumu smo imeli te dni neke vrste informativne ure. V vodstvu so se strinjali, da je smiselno pripraviti predstavitev Taluma in opozoriti na poklice ter pokazati okolje, kjer delamo ravnateljem osnovnih šol v naši bližini in tistim, ki so odgovorni za poklicno svetovanje.

"Morda se vam je zdelo naše povabilo nenavadno," je v pozdravnem nagovoru omenila

članica uprave Taluma Brigita Ačimovič, "Najprej se predstavljamo vam, ravnateljem in pedagoškim svetovalnim delavcem, podobno pa smo pripravili storiti tudi za učence in dijake, seveda, če boste ocenili, da je potrebno in koristno".

In ocenili so, da je. Že po ogledu Taluma in pogovoru je bilo razbrati, da je predstavitev padla na plodna tla. Ugotovili so, da so stiki s šolami dobrodošli in koristni za eno in drugo stran: šolskim svetovalnim delavcem pomagajo na področju poklicnega svetovanja in podjetjem (dolgoročno), kadar iščejo usposobljeno delovno silo. Vsekakor je ogled neke proizvodnje dobrodošel učencem (in dijakom), da se lažje odločijo za poklic. Na kakšen način (naravoslovni dan ali kaj podobnega), bodo na šolah razmislili in ponujeno priložnost sprejeli.

Po izjavah sodeč smo jih prijetno presenetili, posebno, ker je večina v sebi nosila še podo- bo stare TGA: dim, lopata in veliko ljudi... "V hali bi pričakovala sto ljudi, pa sem imela srečo, da sem videla dva ob komandnem prostoru", je bila zgovorna izjava ene od ravnateljic. Na ugoden odmev je naletela tudi naša velika skrb za okolje in aktivnosti za zdravo življenje, ki jih izvajamo v okviru projekta Zdravo Talum.

Razšli so se z mislijo, da je bilo prvo srečanje koristno, zato gotovo ne bo zadnje.

Predstavnice osnovnih šol

Vera Peklar

Rekordna proizvodnja primarnega aluminija v Talumu!!! V obeh elektrolizah smo lani proizvedli 75.668 ton. S pretapljanjem odpadnega aluminija, kar je strateška usmeritev Taluma, sledimo trendu, ki v razvitih državah dosega okrog 25 odstotkov celotne proizvodnje. Tako smo lani v naših livaranah s pretapljanjem tujega in odpadnega aluminija predelali rekordnih 105.645 ton in ustvarili največji dohodek doslej. Te številke boste nekaj časa gledali na velikem tovarniškem panoju. V ozadju številke je na panoju posneta fotografija aluminijevih drogov, ki tudi predstavlja nov Kerblerjev uspeh. Na prvi pogled se nam zdi enostavna, ker iste droge vsak dan videmo zložene ob cesti....!/? Do sedaj sem naredil desetine fotografij na okroglicah, pa nobene takšne. Poskusite sami!

Torej, "stotko" smo presegli že v prvem letu tega obetavnega stoletja. Sodeč po organiziranosti dela, motiviranosti in intenzivnosti izgradnje druge faze modernizacije proizvodnih kapacitet, bomo kmalu na panoju zagledali številko 155!

Prvi kamen, če ne celo skalo v tej smeri so postavili pri proizvodnji anod. Namreč, 5.februarja 2001 so izdelali prvi anodni blok z uporabo tekoče, namesto trde katranske smole. Tako je po dolgi pripravi projekta na osnovi nove tehnologije stekla redna proizvodnja anodnih blokov s tekočo smolo. Stroški celotnega projekta so znašali okrog 1,5 mio DEM. Podrobnosti lahko preberete v obširnem prispevku mladega inženirja Boštjana Sagadina. Poudarim lahko, da bodo na osnovi posodobitve procesa izboljšali kvaliteto anodnih blokov, izboljšali delovne pogoje in povečali zmogljivosti proizvodnje anodne mase do 10 odstotkov. Rekli boste, da to vsi obljubljajo. Toda anodarji se svojih obljub držijo, in vsaj, kar se kvalitete novih anod tiče, bodo prvi, ki nam bodo to potrdili ali ovrgli, elektrolizerji!

MESEC	LME	EUR/USD
Januar	1,680.70	1.0143
Februar	1,670.67	0.9838
Marec	1,577.41	0.9642
April	1,457.61	0.9514
Maj	1,467.19	0.9059
Junij	1,506.73	0.9487
Julij	1,563.88	0.9399
Avgust	1,528.02	0.9042
September	1,601.60	0.8711
Oktober	1,500.66	0.8555
November	1,474.23	0.8560
December	1,565.87	0.8970
Povprečje	1,549.55	0.9243

Znane so že prve ocene gibanj svetovne proizvodnje in cen primarnega aluminija v letu 2000. Aluminij se proizvaja v 45 državah oziroma v 199 elektrolizah. Nominalna kapaciteta vseh elektroliz je okrog 26,9 mio ton, dejanska proizvodnja pa okrog 23 mio ton. Značilno, ne samo za leto 2000, ampak za zadnje desetletje, je povečana proizvodnja sekundarnega aluminija, ki že dosega okrog 8 mio ton, tako da celotna svetovna poraba aluminija že presega 30 mio ton na leto. Povprečna letna cena aluminija je bila zelo ugod-

na (1.550 USD/t) in se v letu 2001 še izboljšuje. Če k temu prištejemo zelo močen dolar proti marki in evru se zaradi tega dobički proizvajalcev aluminija dodatno povečujejo. Zato je rekordna proizvodnja v Talumu prišla v pravem trenutku!

Svoje trenutke išče tudi ruska aluminijaska panoga. Po znanih družbeno političnih spremembah 1990 leta se je proizvodnja nasploh in tudi aluminija močno zmanjšala. Praktično so ves aluminij izvažali, ker je to bil eden redkih in zanesljivih deviznih virov. Danes se slika spreminja, vse več je vlaganja v modernizacijo proizvodnje in predelave s tujim kapitalom. Strateško sledijo modernim tržnim trendom. V letu 2000 sta družbi RusAl in Sual prevzeli skoraj celotno proizvodnjo glinice in aluminija. Zahodni analitiki še čakajo, kako bo nova strategija delovala v praksi. Tradicionalnim Rusom je všeč definicija znanega pisatelja Rudyarda Kiplinga, ki pravi, "Vzhod je Vzhod in Zahod je Zahod, ta dva svetova ne bosta nikoli skupaj." Novodobni zagovorniki globalnega trga v januarskem Metal Bulletinu odgovarjajo, "East, West, International is best." Prav trgovanju z aluminijem dajejo ključni pomen. To naj bi premagalo ruske generacijske frustracije in jih pripeljal na zahod. Globalizacija torej je rešitev!? Verjamem, da ima aluminij veliko moč, ni pa vsemogoč. Zato bolj verjamem Kiplingu, ki stavi na človeka!

Znotraj razvitih držav se vse bolj krepí konkurenca med ponudniki posameznih materialov. Če opazujemo samo aluminij vidimo, da se največ uporablja pri transportu, sledi gradbeništvo, pakiranje in ostale panoge. V Evropi je okrog 400 livarn, ki imajo inštaliranih 700 stiskalnic s skupno kapaciteto 3 milijone ton aluminijevih izdelkov samo za gradbeništvo. Primerjava aluminija in ostalih materialov, ki so jo naredili pri Al.fin za področje gradbeništva pokaže naslednjo sliko:

Italija Nemčija Anglija Francija

Aluminij	31%	18%	10%	19%
Plastika	11%	54%	74%	53%
Les	54%	26%	15%	24%
Trend do 2004	2,3%	3,5%	2%	4,4%

Iz tabele je videti, da se v mediteranskem prostoru lažje odločajo za vgradnjo vrat, oken, ograj iz aluminija kot v severnem delu Evrope. Mogoče je k temu prispevalo to, da so Italijani mojstri oblikovanja in znajo narediti lepa vrata, okna, ograje in notranjo opremo iz aluminija, ki zaradi estetskega videza prekaša ostale materiale. Zato ne preseneča, da v Italiji izhaja AL, ena najboljših revij o aluminiju, v kateri vsak mesec izberejo in nagradijo najlepši izdelek iz aluminija!

V elektrolizi Mosjoen (120.000 ton/leto) v Norveški so oktobra lani imeli eksplozijo na eni elektrolizni peči. Ne omenjajo natančnega vzroka eksplozije, so pa srečni, da nihče pri tem ni bil niti poškodovan. Eksplozije oziroma izbruhi vročega aluminija in elektrolita iz peči lahko nastanejo pri iztoku aluminija skozi katodo, ali pri vnosu vlažnega orodja in predmetov v peč. Ker je ta dogodek prišel v mednarodni informacijski sistem sodim, da gre za resnejšo zadevo. Škoda je očitno bila velika, ne toliko zaradi izgube ene peči ampak zaradi prisiljenega izklopa celotne elektroliza za več kot tri ure. Kljub temu, da je ohlajitev sistema dosegla zgornjo mejo jim je očitno

uspel ponovni zagon peči. Elektroliza ima svoje zakonitosti in meje, zna pa tudi potrpežljivo počakati!

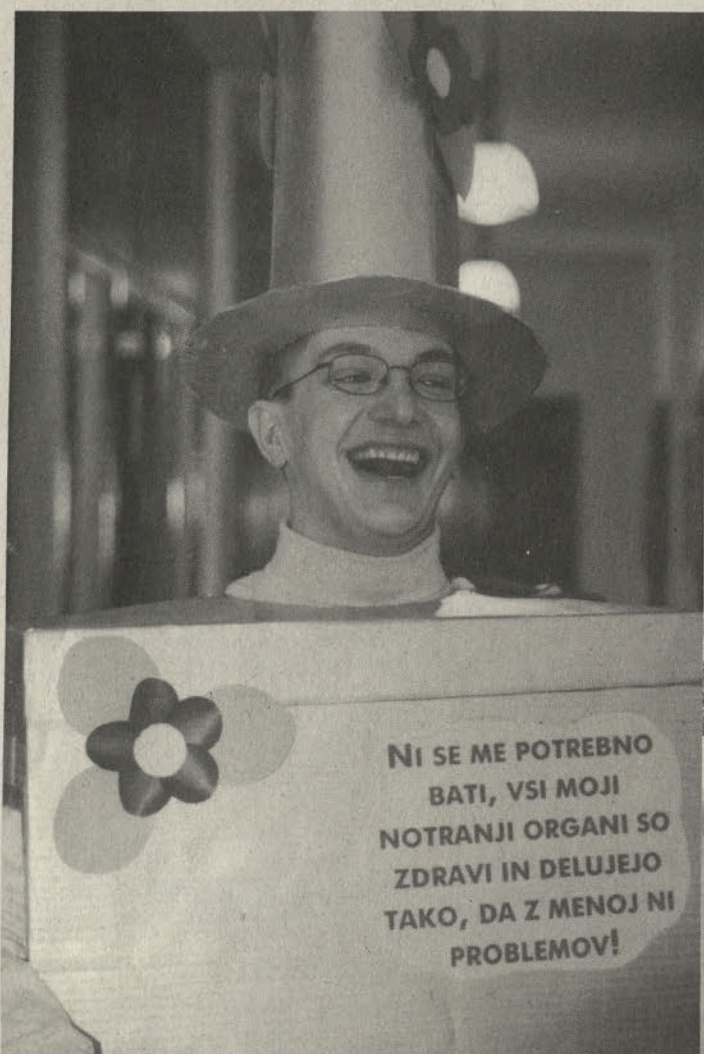

Miss januarja 2001

"Odpiranje trga je ena najpogostejših besednih zvez, ki jih zdaj uporabljajo v elektro gospodarstvu. Nanaša se na 15. april, ko naj bi v skladu z energetskim zakonom vsi večji porabniki elektrike kot upravičeni odjemalci dobili možnost, da bi si sami izbrali najugodnejšega dobavitelja. Elektrike jim ne bi bilo več treba kupovati od distribucijskih podjetij po cenah, ki jih določa vlada. Le za gospodinjstva naj bi ostal sedanji sistem. Ta učna ura, v kateri naj bi se doma naučili trgovati z elektriko, naj bi trajala do 1. januarja 2003, ko bodo lahko začeli pri nas ponujati svojo elektriko tudi tuji ponudniki. Do začetka leta 2003 bo namreč uvoz elektrike omejen. V tujini jo bo lahko kupoval le Eles, ki mu bo vlada vsako leto predpisala količine. Hkrati z odpiranjem trga naj bi letos še privatizirali distribucijska podjetja, prihodnje leto pa elektrarne. Vse naj bi torej izvedli tako rekoč čez noč." Tako je Darja Kocbek v Delu strnila osnovne značilnosti novega energetskega zakona, ki je sprožil razburjanje in veliko polemiko med strokovnjaki. Eni ga podpirajo, druge je strah, da bo povzročil energetski razpad v Sloveniji!

Predsednik uprave Danilo Toplek na vse to, mirno in samozavestno, pove novinarju Gospodarskega vestnika: "Mi smo vedno trdili, da ne potrebujemo subencionirane cene elektrike. Prizadevali pa smo si, da bi tudi pri nas končno začeli razmišljati o tem, kaj so fiksni stroški elektroenergetskega sistema in kdo ugodneje vpliva na pokrivanje teh stroškov. Ali je to tisti, ki elektriko jemlje samo nekaj ur na dan, ali pa mi, ki jemljemo 365 dni v letu enake količine. Z novim energetskim zakonom in odpiranjem trga bomo naposled prišli do uveljavljanja ekonomskih zakonitosti tudi na tem področju. Mi smo največji zagovorniki odpiranja trga z elektriko, saj bomo s tem dokazali, da je mogoče na evropskem trgu dobiti elektriko po ceni, kakršno plačujemo pri nas. Ali je torej bolje, da elektrarne Talumu prodajo elektriko po 5 pfenigov, ali pa je bolje živeti v prepričanju, da jo bodo v Švico prodali po 10 ali 12 pfenigov, ponoči pa po en pfenig?" Ti argumenti so prihajali iz Taluma že leta in leta nazaj pa ...! Pa še to: "Brez Taluma bi bila elektrika dražja."

Ivo Ercegović

Pust 2001

Vloga incineracije (sežiga odpadkov) v integralnem gospodarjenju z odpadki

Tudi v našem glasilu objavljamo članek dr. Marijana Ivanca, ki je slovenski član v različnih mednarodnih ekspertnih združenjih za gospodarjenje z odpadki. Vse bolj postaja jasno, da ima sežig (s tujko incineracija) odpadkov v okviru gospodarjenja z odpadki nepogrešljivo mesto. Ob različnih sistemih recikliranja in predobdelave odpadkov še vedno ostaja večji ali manjši del odpadkov, ki jih je potrebno oskrbeti z ustreznim odlaganjem ali sežigom, ob tem pa je odlaganje manj primerno in v neskladju s predpisi, ki so jih sprejemale evropske države. Ob sodobnih sežigalnicah odpadkov, ki obratujejo skladno z zelo strogimi predpisi, se je tudi javnost že začela učiti, da je potrebno upoštevati realna dejstva in seveda koristi.

EU strategija gospodarjenja z odpadki je zasnovana na osnovi prioritete reda posameznih načinov ravnanja z odpadki. Ti so, zapisani po prioritetenem redu:

1. Preprečenje nastajanja odpadkov (Reduce)
2. Direktna uporaba odpadkov (Reuse)
3. Materialna reciklaža sekundarnih surovin iz odpadkov in njihova uporaba z ustrezno predelavo. Tu je vključeno tudi kompostiranje (Recycle Materials)
4. Izraba energetske vrednosti, ki jo vsebujejo odpadki (Recycle Energy)
5. Odlaganje odpadkov na trajnih deponijah (Reject)

V angleškem jeziku bi lahko to strategijo označili s 5 R. Zakonodaja EU opredeljuje prikazano strategijo v osnovni Direktivi za urejanje problematike odpadkov (Directive 75/442/EEC).

Prioritetni red se lahko menja, če ne obstajajo možnosti (tehnološke, tehnične, logistične, naravovarstvene in ne nazadnje finančne) za uveljavljanje načina ravnanja z odpadki po višjem prioritetenem redu. Dejansko v praksi nikdar ni možno celotni tok odpadkov v danem slučaju usmeriti samo na en način ravnanja z odpadki, temveč je potrebno uporabiti več načinov. Zato govorimo o integralnem gospodarjenju z odpadki, saj celotno problematiko odpadkov v danem slučaju lahko obvladujemo le ob istočasni uporabi več načinov ravnanja z odpadki.

Ivana Banič Kranjčević

Pri tem šele natančnejša analiza danih možnosti pove, ali je za neke vrste odpadkov bolj smotrna uporaba načina višje ali nižje prioritete. Tako na primer v EU že velja da odpadki z energijsko vrednostjo nad 11.000 kJ/kg predstavljajo gorivo, ki ga moramo koristno uporabiti!

Seveda je deponija za odlaganje ostankov iz predhodnih načinov tretiranja odpadkov po višji prioriteti nujno zlo, ki pa ga moramo čim bolj zmanjšati. Na deponiji mora biti:

- Čim manjša vsebnost organskega ogljika in s tem tudi nevarnost toplogrednih plinov v ostankih
- Čim manjša potencialna reaktivnost in vsebnost polutantov v ostankih
- Čim manjša količina ostankov in s tem tudi čim manjša potreba po deponijskem prostoru.

gospodarjenja z odpadki. Glej Sliko 1

Za vsak dani slučaj lahko naredimo kombinacijo posameznih načinov ravnanja z odpadki in ugotovljamo kako ti vplivajo na deponijo. Seveda pri tem izhajamo iz prioritete reda, pri čemer moramo upoštevati vplive na okolje, tehnološke in tehnične možnosti, logistiko in tudi investicijske in obratovalne stroške. Pri tem ocenimo koliko smo zmanjšali količino ostankov za deponiranje in s tem tudi potrebni deponijski prostor, koliko smo zmanjšali količino odpadkov z vsebnostjo organskega ogljika in koliko smo zmanjšali potencialno reaktivnost ostankov za deponiranje.

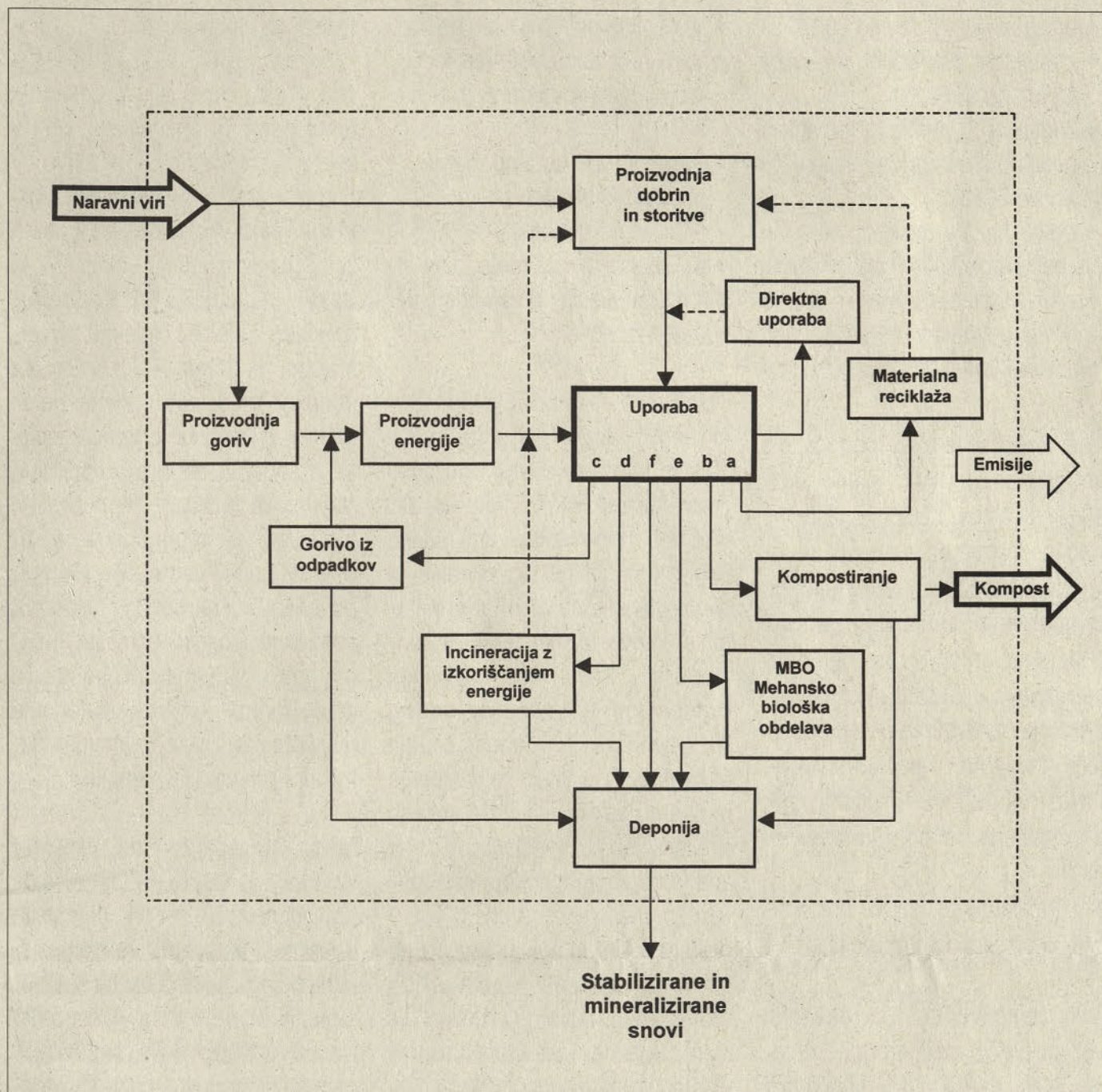
Direktna uporaba odpadkov je najbolj učinkovita. Lep primer so izkopi, nekateri gradbeni odpadki, povratna embalaža, nekateri lesni in kovinski odpadki, itd.

V analizah komunalnih odpadkov običajno izhajamo iz količinskih tokov, pri čemer izločimo direktno uporabo odpadkov. Vsi ostali izhodi "uporabe" pri tem predstavljajo 100 procentov, z drugimi besedami $a + b + c + d + e + f = 100\%$. Če bi šla celotna količina na deponijo (kot nekdanj), bi bil izhod $f = 100\%$. Seveda po prioritetenem redu z načini ravnanja z odpadki zmanjšujemo tako procent ostankov za deponijo kot tudi njihovo potencialno reaktivnost in vsebnost organskega ogljika.

Za vsako sredino je nujno najprej postaviti strategijo ravnanja z odpadki in izdelati optimalni koncept integralnega gospodarjenja. Seveda je optimalni koncept možno realizirati postopno in le z upoštevanjem regionalnih rešitev za posamezne načine ravnanja z odpadki. Izolirano reševanje te problematike omejeno na manjše sredine, brez upoštevanja regijskih objektov je predrago in tudi fizično največkrat sploh ni možno. Nekritično vztrajanje na načinih tretiranja odpadkov po višjem prioritetenem redu brez obzira na stroške in tehnološke možnosti ni realno in tudi ne more trajno obstati.

Mesto incineracije v integralnem gospodarjenju z odpadki

Načelni in hiter pregled dobimo iz splošne sheme integralnega

Sl. 1 Splošna shema integralnega gospodarjenja z odpadki

Z **materialno reciklažo** (izhod a), ki jo dosežemo z ločenim zbiranjem na virih, uporabo oziroma izrabo kosovnih odpadkov in ev. intenziviramo še s sortirnico suhe frakcije odpadkov lahko izločimo do 25 % odpadkov.

Pomembno pri tem je tudi da izločimo velik delež organskega ogljika iz toka ostankov, ki končajo na deponiji. Brez sortirnice bi bil procent izločenja manjši za najmanj 5 % torej cca 20 %. V to skupino spada tudi uporaba odpadkov oziroma njihova ustrezna priprava za klasična goriva (izhod c). Kot primer lahko vzamemo goriva iz odpadkov (RDF = refuse Derived Fuel), biomase, lesnih odpadkov, žaganja, živalskih maščob, izrabljenih topil in razredčil, itd. Seveda tu ne gre samo za komunalne odpadke, temveč tudi in predvsem

za odpadke iz industrije, kmetijstva in gozdarstva, kar je potrebno v analizah ustrezno upoštevati.

S **kompostiranjem** izločimo 10 - 15 % odpadkov, ki vsebujejo pretežno organski ogljik. Poleg tega tudi prostorsko razbremenimo deponijo, saj se kompost uporablja izven deponije za rekultivacije, oziroma na deponiji nadomesti druge inertne in prekrivne materiale.

Nadaljnje možnosti za izločenje preostalih 60 - 70 % odpadkov usmerjenih na deponijo so dokaj komplicirane in predvsem zelo drage. Zahtevajo rešitve v okviru večjih regijskih objektov, ki le pri velikih kapacitetah omogočajo še sprejemljive obratovalne stroške.

Takoimenovana **mehansko - biološka obdelava** (MBO), glej

izhod e, je le nek začasen kompromis, ki ne zagotavlja dveh osnovnih zahtev EU strategije: odpadki za deponiranje smejo imeti največ 5 % organskega ogljika in deponijo je potrebno prostorsko razbremeniti ter tako zagotoviti trajnostno gospodarjenje s prostorom. Pri MBO odpadke drobimo in v hitrih postopkih aerobne oksidacije več ali manj zmanjšamo vsebnost organskega ogljika. Pri tem se mora energetska vrednost odpadkov zmanjšati pod 6.000 kJ/kg, kar pa še vedno ne zadošča za doseganje vsebnosti preostalega organskega ogljika pod 5 %. Poleg tega ne zmanjšamo končno potrebni deponijski prostor, ki ga odpadki zavzamejo po posedanju brez MBO. Pridobitev je le ta, da so posedki pri MBO precej manjši in stabilizacija deponije hitrejša. Seveda pri uporabi sodobnih kom-

paktorjev na deponiji ta pridobitev ni več bistvena. Seveda je pri MBO investicija v tehnološko in strojno opremo visoka in obratovalni stroški so precej višji od navadnega deponiranja. Poraba čiste električne energije za drobljenje odpadkov nikakor ni zanemarljiva. Še vedno ostaja tudi možnost uhajanja metana iz deponije, ki je zelo škodljiv "toplogredni" plin. Poudariti moramo tudi dejstvo, da MBO ni nikakršna priprava za morebitno izgradnjo incineracije. Oba načina ravnanja z odpadki nimata nič skupnega in se medsebojno izključujeta. Incineracija ne potrebuje z MBO energetsko osiromašenih odpadkov, poleg tega pa bi bili pri tem obratovalni in investicijski stroški podvojeni. Glej izhoda e in d.

Incineracija odpadkov (izhod d) je popolno zgorevanje in razgraditev odpadkov, pri čemer nastanejo dimni plini, para, leteči pepel in žlindra. Pri incineraciji je potrebno upoštevati najnoveše zelo rigorozne EU predpise za emisije: Directive 2000/76/EC of 4. Dec. 2000 objavljene v Official Journal of the European Communities 28.12.2000. Ti predpisi veljajo za incineracijo odpadkov in njihovo koincineracijo z drugimi gorivi v cementnih pečeh, toplarnah in drugih industrijskih pečeh. Termična obdelava odpadkov pa je širši pojem, ki vsebuje poleg incineracije tudi druge načine obdelave odpadkov pri visoki temperaturi brez porušitve njihove strukture (Sterilizacija, vplinjanje, destilacija, itd.). Dandanes se incineracija izvaja izključno z izkoriščanjem sproščene toplotne energije odpadkov, tako da pridobimo energijo le z nastajanjem CO₂ brez nevarnosti za sproščanje metana. Pri tem ima volumen ostankov le cca desetino volumna odpadkov na vходу in vsebnost preostalega organskega ogljika po sežigu je maks. 1 %. Poleg tega lahko ostanke iz incineracije izkoristimo v celoti v gradbeništvu. V sredinah, kjer deponirajo odpadke brez recikliranja in kompostiranja je potre-

ba po deponijskem prostoru v povprečju 0,5 m³/leto na prebivalca. Z reciklažo in kompostiranjem znižamo potrebo po deponijskem prostoru do 0,3 m³/leto po prebivalcu in z incineracijo na 0,03 m³/leto po prebivalcu oziroma še nižje pri izrabi ostankov iz procesa incineracije.

Trendi in razvoj

Pri temeljiti analizi možnosti, ki jih nudijo posamezni načini ravnanja z odpadki, pridemo hočeš-nočeš do naslednjega zaključka:

Zadovoljitev vseh ciljev v okviru EU strategije za ravnanje z odpadki je možna le v integralnem gospodarjenju z odpadki z uvajanjem regijskih rešitev. V integralnem in trajnostnem gospodarjenju z odpadki pa ima tudi incineracija odpadkov nepogrešljivo mesto.

Pri tem pride nujno do ukinjanja majhnih deponij, ki so neustrezne in že prepolne, njihova širitev pa predraga in fizično ni možna. Zato lahko razumemo, da so Zahodni Nemci od leta 1970 do 2000 zmanjšali število deponij od preko 4.000 na izpod 200. Seveda so zgradili medtem tudi veliko regijskih objektov in sežigalnic.

Za boljše razumevanje vpliva sežigalnice na trajnostno gospodarjenje z odpadki navajam podatke iz gradiva nedavnega VI. mednarodnega simpozija o gospodarjenju z odpadki, ki je potekal v Zagrebu od 15. do 17. novembra letos, na katerem sem sodeloval kot predavatelj. Zagreb bo vložil v sanacijo in razširitev deponije Jakuševac 177,3 milijona mark s pomočjo kredita Svetovne banke za razvoj. Sanacija se je začela izvajati leta 1995 in bo končana leta 2003. Volumen sanirane deponije 11,3 milijone kubičnih metrov bo vseboval le 4 milijone kubičnih metrov za sveže odpadke od leta 2000 naprej, ki zahtevajo 550.000 kubičnih metrov na leto deponijskega prostora. Možni so naslednji scenariji trajanja deponije:

- brez reciklaže 7 let, do 2007;
- z reciklažo gradbenih odpadkov 12 let, do 2012;
- z reciklažo gradbenih odpadkov in delno starih pri prelaganju 13 let, do 2013;
- z maksimalno reciklažo starih in novih odpadkov 19 let, do 2019;
- z maksimalno reciklažo starih in novih odpadkov in sežigalnico pa kar 250 let, do 2250 (!).

Trajna rešitev je torej mogoča le s sežigalnico in maksimalno reciklažo. Direktor ZGOS g. Zdravko Vac je v novembrski številki revije GiO, posvečeni omenjenemu zagrebškemu simpoziju, zapisal: "Politična odločitev za zgraditev sežigalnice v Zagrebu je sprejeta. Lokacija bo verjetno poleg obstoječe Toplarne, kjer je na voljo infrastruktura. Sredstva bodo zagotovljena s krediti in koncesijo.

Ne pričakujemo odpora prebivalcev, ki so že dobro ozaveščeni."

Zelo zanimive so tudi nekatere ugotovitve iz mednarodne konference Waste to Energy, ki je bila v Brüsslu 14. in 15. dec. 2000. Kar nekaj avtorjev opozarja na meje materialne reciklaže, ki se jih ne more prekoračiti.

Dr. Klaus Wiemer iz Univerze Kassel je podal v uvodni predstavitvi vizijo ciljev gospodarjenja z odpadki in tehničnih rešitev v novem tisočletju. Najnovejša EU Direktiva o incineraciji, ki se opira na nemški imisijski standard o varstvu zraka in okolja (17. B Im Sch V), bo postala osnova za izvajanje konkurenčnosti gospodarjenja z odpadki v EU. Neoviran promet dobrin v EU bo omogočil tudi izvoz komposta in goriv iz odpadkov (RDF). Pričakuje se vse višje takse na CO₂, celo DM 65 po toni CO₂. To pomeni podvojitev sedanje cene premoga, s čimer postanejo goriva iz odpadkov (RDF) konkurenčna in komercialno zanimiva. Dopolnjeni cilji gospodarjenja z odpadki so naslednji:

- Varovanje okolja v vseh ozirih
- Varovanje klimatskih razmer
- Varovanje virov dobrin in resursov
- Trajnostno gospodarjenje z odpadki in prostorom
- Pokrivanje stroškov
- Družbeno akceptiranje oziroma toleriranje sistemov za gospodarjenje z odpadki.

Pojavile so bodo nove tehnologije, ki bodo zadovoljile dopolnjene cilje in upoštevale nove možnosti pretvorbe odpadkov v gorivo. Dr. Wiemer napoveduje zmanjšane perspektive za ločeno zbiranje in ali separiranje nekaterih sekundarnih surovin v razmerah odprte konkurence na EU tržiščih. Dolgoročno bo ohranilo smisel kompostiranje in zbiranje papirja in kartona. S plastiko že nastopajo problemi, saj v Nemčiji in nekaterih deželah EU tržišče več ne absorbira zbranih količin in potreben je nujen izvoz v tretje dežele - dokler bo možen. Večino plastičnih snovi ne moremo uporabiti za enake vrste izdelkov, temveč le manj zahtevne. Tako kvaliteta surovine po nekaj regeneracijah več ne ustreza in regeneracija ni več možna. Gre le za časovni premik, ko se bodo tudi regenerirani izdelki (v glavnem so ti debelosteni) v velikih količinah pojavili kot odpad. Pojav je podoben kot pri avtomobilskih pnevmatikah, ki gredo po protektiranju v odpad.

Podobno je tudi z nekaterimi drugimi sekundarnimi surovinami. Najnovejše analize so pokazale, da bo moral nemški zakon o ravnanju z embalažo (ki je tudi osnova EU predpisom) nujno upoštevati bistvene spremembe in dopolnila, kar velja tudi za sisteme zbiranja in ločevanja embalaže. Sedanje "mejo" med materialno reciklažo in energetske izrabo č11.000 kJ/kg bo potrebno znižati in modificirati.

Pri takih trendih in razvoju se lahko upravičeno vprašamo, kako daleč lahko gremo pri organizaciji in mehanizaciji ločenega zbiranja, da ne bi gradili hitro zastarelih pos-

trojenj in "spomenikov"?

Dr. Neil Mayne, predsednik tehničnega in okoljskega centra zveze proizvajalcev plastike v Evropi je opozoril na skokovito rast porabe vseh vrst plastik v Evropi in zaostajanje materialne reciklaže, ki dosega trenutno le 11 % od proizvedene količine. Toda niti te reciklirane količine EU ne more ponovno predelati in ravnotežje se drži le z izvozom v tretje dežele. Tako se kljub dobrim programom zanka med reciklažo in možnostjo predelave vse bolj odpira in dr. Mayne vidi ravnotežje le pri povečani energetske uporabi odpadkov plastike namesto fosilnih goriv. Dogmatični pristop s predpisanimi kvotami materialne reciklaže mora nujno zamenjati fleksibilni pristop in sinergija.

Mag. Dirk Cortvriend, direktor WATCO - ENERGREEN (Waste Management Brüssel) je predstavil Belgijski koncept ravnanja z odpadki. Posebne takse na deponiranje, ki so od 8 Evrov/t leta 1990 zrastle na 60 Evrov/t leta 2000, že omogočajo vzpostavljanje "brezdeponijskega koncepta". Visoke takse so pospešile recikliranje, izgradnjo sodobnih sežigalnic in uporabo ostankov po sežigu odpadkov. Deponiranje se tolerira le začasno, ker še ni na voljo dovolj kapacitet za incineracijo odpadkov. Seveda so imeli tudi težave kot "dioxin trauma", ki pa so jih s temeljitimi raziskavami in trdnimi dokazi že odpravili. "Zeleni" so zelo aktivni, toda v tem primeru so pod dejstvi popustili in prenesli aktivnosti na polje posledic "norih krav", genske proizvodnje hrane, itd. Javnost je začela sodobne sežigalnice akceptirati in nadaljuje se pospešena izgradnja velikih sežigalnic. Skupna potrebna kapaciteta sežigalnic je v Belgiji 1.400.000 t/leto, od tega v Flandriji 1.000.000 in Valoniji 400.000 t/l.

Dr. Marijan Ivanc

Uvod: Ivana B. Kranjčević

Strokovna ekskurzija dijakov srednje tehniške šole s Ptuja

V petek, 16. februarja, smo pričakovali večjo skupino dijakov srednjih šol iz Ptuja, vendar so zaradi spremembe programa v šoli prišli le dijaki zaključnega letnika smer elektrotehnik elektroniki s predavateljem. Pripravili smo in prav tak program, kakor da bi bila vsa skupina in jih s strokovnim vodstvom popeljali še skozi proizvodnjo.

Z zanimanjem so si ogledovali proizvodnjo: D. Mlaker: "Zanima me, kako je pri vas. Bil sem na informativnih dnevih, vendar še nisem čisto odločen, kaj bom vpisal. Skoraj zagotovo bo tehnika."

Nisem preslišala pohvale njihovega predavatelja Mirana Lazarja (nekoč je bil naš sodelavec), da smo jih prenetili z načinom predstavitve Taluma. Dejal je: "To so dijaki zaključnega letnika poklicno tehničnega izobraževanja 3 + 2. Vsi so končali triletno poklicno šolo električar elektroniki. Zdaj so v zaključnem letniku izobraževanja za poklic elektrotehnik elektroniki. To je tisti profil poklica elektrotehnikov, ki je kar zaželen, saj imajo fantje na tej stopnji kar nekaj praktičnih izkušenj. Po končanem zaključnem izpiti imajo možnost nadaljevati šolanje na višješolskem strokovnem programu in nekateri še niso dokončno odločeni, kam se bodo vpisali. Mislim, da se bodo tudi zaradi te predstavitve lažje odločali za nadaljnji študij."

Vera Peklar

Alojz VTIČA

se iskreno zahvaljujemo nekdanjim sodelavcem in prijateljem, ki ste ga v tako velikem številu pospremili na njegovi zadnji poti, sindikatu Taluma in g. Dasku za odigrano Tišino.

Žalujemo njegovi najdražji

Zahvala

Ob boleči izgubi
našega dragega
moža, očeta in
dedka

Dobro je vedeti

CIPS

Center za informiranje in poklicno svetovanje

Center za informiranje in poklicno svetovanje je rezultat nekajletnih prizadevanj, da bi številnim uporabnikom zagotovili kakovostne in aktualne informacije o poklicih in poteh za doseg le tega. Pri nas so se prve zamisli o takem Centru pojavile leta 1992, ko so začeli strokovnjaki Zavoda za zaposlovanje sodelovati z drugimi evropskimi državami in spoznavati prednosti takega načina dela. V letu 1996 je bil projekt Poskusni center za informiranje in poklicno svetovanje preko Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve vključen v program tehnične pomoči PHARE.

Centre za informiranje in poklicno svetovanje najdete v več mestih po Sloveniji. Najbližji nam je v Mariboru na Gregorčičevi 15. Odprt je vsak delovni dan od 8. do 16. ure in ob petkih do 14. ure. Posameznikom se za obisk ni potrebno naročati, skupine pa morajo najaviti svoj prihod.

Vsak dan je v CIPSu poleg informatorke dežurna ena od poklicnih svetovalk, tako da lahko obiskovalci, kadar ni prevelikega obiska, dobijo nasvet takoj. Možno pa se je tudi vnaprej dogovoriti za svetovanje.

Vprašanja jim lahko pošljete tudi po elektronski pošti.

Center za informiranje in poklicno svetovanje je namenjen mladim, ki trenutno zaradi različnih vzrokov nimajo dostopa do informiranja in poklicnega svetovanja, brezposelnim, presežnim delavcem, svetovalcem zaposlitve, poklicnim svetovalcem ...

V knjižnici CIPS-a so na voljo:

opisi poklicev, informacije o možnostih izobraževanja in usposabljanja (redno in izredno izobraževanje, pridobivanje certifikatov, izpopolnjevanje, prekvalifikacije), informacije o možnih finančnih pomočeh za izobraževanje in usposabljanje (republiške, kadrovske, Zoisove štipendije, različne fundacije, krediti, ...), informacije o možnostih zaposlovanja v poklicu (prosta mesta, število prijavljenih na ZRSZ), informacije o gibanjih na trgu dela, navodila o tem, kako iskati zaposlitev (priročniki za pisanje prošenj, razgovori z delodajalci, ...), računalniški programi za samostojno načrtovanje poklicne poti.

V CIPSu so poleg informacij v pisni in računalniški obliki ter video prikazih možne še druge oblike pomoči: individualno svetovanje pri načrtovanju poklicne poti, individualno svetovanje pri načrtovanju izobraževalne poti, predavanja o poklicih, pogovori z delodajalci, krajše delavnice, ki jih organizira ZRSZ.

Otroci razstavljali v Talumu

Otroci iz vrtca v Kidričevem so naredili zanimive pustne maske in jih razstavili v naši jedilnici. Posnetek je nastal, ko so se vračali z ogleda razstave.

Tudi pustni liki so del naše dediščine

Nekoč, daleč nazaj, je bila ločnica med letnimi časi veliko bolj vidna, obeležena z raznimi običaji in verovanji... Vedelo se je, kdaj je čas veselja in čas pokore, celo čas druženja z duhovi in čas, ko jih je bilo potrebno odgnati, hrupno, tudi s silo. Na vse to so se ljudje odzivali različno, zato toliko različnih običajev in navad, ki so se z leti spreminjale, dobivale novo podobo, tudi pozabljale, ampak čisto pozabile nikoli. To velja predvsem za pustne običaje, saj še danes ponekod verjamejo, da ne bodo pridelali debele repe, če k hiši ni bilo nobene maske. Ali: gorje tistemu, ki pustnim maskam zapre vrata, doletela ga bo nesreča in vse dobro se bo godilo tistemu, ki mu maske zaplešejo. V okolici Ptuja med pustnimi liki najbolj izstopa korant ali kurent. Z njim so, vsak na svoj način, povezani moji trije sogovorniki, naši sodelavci Dragan, Marjan in Damir. Navdušilo me je njihovo občutenje pustnih likov, poistovetenje z njimi in želja po opravljanju poslanstva, ki jim je namenjeno že stoletja - obiskovanju domačij. Kurenta oziroma koranta doživljajo vsak po svoje, vsi pa sodijo med tiste, ne ravno številne, ki jim ni vseeno, kakšno dediščino bomo pustili potomcem. Tudi pustne šege in navade sodijo v kulturno dediščino, ki je samo naša in potrjuje našo identiteto.

V Markovcih so se, poleg čustvene navezanosti, teh običajev lotili čisto strokovno, zato se je njihov "korant vrnil domov" na polja in dvorišča vasi, ker že stoletja razveseljuje domačine. Pust je tam praznik.

Korant se je vrnil domov

O tem sem se pogovarjala z **Draganom Mikšo** in pred menoj je zaživela podoba sveta, ki je ni mogoče strpati na časopisno stran, kaj šele v nekaj vrstic. Prevzelo me je njegovo navdušenje in naravnost spoštljiv odnos do fašenskega dogajanja. Od kod torej to navdušenje?

"Ne vem. Mislim, da vsa vas skrbi za to izročilo. Od kar pomnim, je bil to praznik. Naša občina živi s tem, vse vasi sodelujejo v pustnem dogajanju. Res pa je tudi, da je to tradicija, ki se je zakoreninila v naši družini."

Na fašenk v Markovce prihajajo ljudje od daleč, tudi iz tujine. Že pred desetimi leti so ustanovili etnografsko društvo in se resno lotili izdelave mask. Nekatere so živele le še v spominih. S strokovnimi nasveti jim je pomagal tudi etnolog dr. Janez Bogataj. "Odkar nas je videl prvič, se vrača na naše dogajanje ob pustu, njegovi študentje etnologije pa prihajajo na obvezno študijsko prakso. Mi nimamo povorke. Maska mora odigrati svojo vlogo, hoditi od hiše do hiše, zato je ne smemo utesniti in postaviti v vrsto. Poglejte (pokaže fotografije) naše maske so pomešane med ljudi, to je dogajanje..."

Svojevrsten dogodek so tudi priprave na fašenk. Ob večerih se zbirajo po domačijah in iz papirja izdelujejo rože, ki jih spletejo v kite imenovane dūhi. Dragan Mikša je sodeloval skoraj pri izdelavi vseh mask, zato mi vsako posebej opiše. Zanimivo, da je vse, ki nastopajo v njihovem dogajanju, tudi nosil, zato lahko pove, da je najtežja maska medveda. Vsaka maska ima svoj pomen in vsaka dobi svoje darove. Vse maske so mu všeč. Če bi trenutno moral

izbrati najljubšo, bi se odločil za orače. To je skupina desetih ljudi, ki si jih želi vsaka domačija. Zaorjejo po dvorišču in prosijo za dobro letino ter blagostanje. Za plačilo dobijo denar, klobase, celo jajčka, čeprav so ta namenjena za piceke. Rusa dobi le pijačo, zato včasih prehitro omaga. In korant? Nekoč je pobiral klobase, ker je posebej za to nosil torbo, nekateri pa so mu klobase natikali kar na rogove. Zdaj te navede ni več. "Klobase pa so še na vasi in meso s tunke tudi," v smehu pristavi Dragan Mikša. Društvo je letos izdalo zanimivo brošuro z opisom vseh likov, ki so značilni za markovski fašenk. Mnoge od

skromnejši kot danes. To potrjuje dedkova fotografija "spomin is mladosti" z enim samim zvoncec, suknjo s kratko dlako, enostavno kapo in navadnimi škornji. Po pripovedovanju babice so bili ti dnevi naporni, kajti kurenti so imeli veliko manj časa kot danes, le štiri dni. Na pustno soboto, tako je pripovedovala, je blagoslovila svoje fante in potem kar v skrbeh čakala, da se vrnejo do pepelnicega jutra. Pod masko so si fante privoščili marsikaj, tudi poračunati stare zamere.

Marjan Cajnko je kurent, ki pripada organizirani skupini. Nastala je leta 1977 kot prosvetno društvo in se kasneje preimenovala

kurentne žene, ampak tega se spustiti ne da." Zadnje čase je povpraševanje po kurentih precejšnje, zato so veliko na poti. Udeležujejo se karnevalov v tujini, v domovini pa so redni gostje nekaterih mest, trgov, obiskujejo večje blagovnice, seveda pa ne manjkajo na ulicah Ptuja in vaseh, kjer so doma.

"Dejansko smo kurenti postali manekeni. Kako bi le zdaj zbirali najlepšega, ko pa smo vsi lepi, vsi dolgodlaki. Skoraj enako lepi. Nekateri menjajo obleke že po štirih letih. Včasih je šla pa iz roda v rod. Razlika je tudi v tem, kako se obnašamo in odkrivamo. Nekoč smo se skrili, ponavadi za občino ali pri Belem križu, kjer smo sneli kape, se nadihali svežega zraka in malce ohladili. Ljudje nas nismo smeli videti brez kap. Zdaj pa komaj pridemo, malo poručimo in že gre kapa dol. Ampak naporno je vseeno, ker je vse skupaj težje, maska, obleka in tudi zvonci."

V tujini jih sprejemajo z zvedavim navdušenjem, pa tudi malce strahu: "Sploh, če greš s kapo navzdol proti skupini, se kar umikajo."

Najlepše od vsega je priti v domačo vas. Še vedno "Tam začutiš tisto pristno povabilo na dvorišče. Veš, da si dobrodošel, zaželen... Pridemo, poručimo, in se odkrijemo. Ljudje nas pogostijo z raznimi dobrotami, ki jih seveda sprejmemo."

Poručiti pomeni torej voščiti? Verjame v to, da kurent prinaša srečo in odganja zlo? Z nasmehom pravi "Ne vem, če to drži, a s tem namenom pridemo. Hočemo biti prinašalci sreče. Velikokrat sem že pomislil, da ne bi več toliko hodil okoli, a ne gre. Ne vem, a je res v tej maski nekaj demonskega? Enostavno me prevzame in moram okoli. Dokler bodo noge dale, bom kurent."

Najlepše je biti korant v domači vasi

Damir Kosi je bil dolgo časa le občudovalec korantov. "Ne vem, če sem pravi sogovornik. V Talumu je veliko korantov in

Fašenk v Markovcih

Foto: Stojan Kerbler

njih so pred leti dobesedno obudili v življenje in po vsem, kar sem slišala, se ni bati, da bi utonili v pozabo.

Pridemo in poručimo

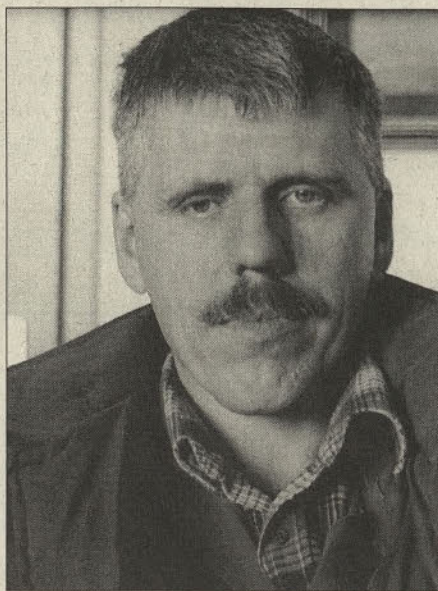
Marjan Cajnko se ne spominja, da bi kot otrok občudoval kurentne. Zabavno je bilo predvsem to, da so se fantiči lahko podili po vasi. Glavno, da si imel narobe obrnjeno suknjo in zvonec, kapa niti ni bila tako pomembna. Tudi ta pravi kurenti so bili

v Kulturno društvo Rogoznica. S podmladkom šteje okoli 50 članov.

Marjan Cajnko si je pri devetnajstih kupil novo kurentijo in od takrat naprej se vsako leto pojavlja v njej. Ne moti ga, da se je lik kurenta posodobil in dobil vlogo popotnika, sprehajalca v povorkah, ali celo navijača v smučarski areni. Njegov kurent se vsako leto znova izživi na vasi, kjer s skupino opravlja poslanstvo, kakor so jo nekoč dedje, strici in še kdo od sorodnikov..." Ko pride tisti čas, moram... Ne vem, kaj nas

Marjan Cajnko

Damir Kosi

kurentov z daljšim stažem", me je skušal prepričati, da bi poiskala koga drugega. Pa nisem.

Poslušala sem ga, kako spoštljivo govori o običajih, o likih pustnega obredja, predvsem pa o njihovem rogatem korantu, ki je tak kot nekoč, le dlaka je daljša in lepša in malce prijaznejši je postal: "Lepše se obnašamo, ne pikamo, čeprav nosimo vsi prave ježevke. Trenutno nas je 37 aktivnih rogatih korantov." Poudari rogatih, kajti prav po rogatih, ki so kravji, se razlikuje njihov korant od ostalih korantov ali kurentov.

Damir Kosi se je priženil v Lancovo vas in hitro postal del skupnosti, kjer se ljudje poznajo med seboj, si pomagajo in gojijo marsikatero, drugje že zdavnaj pozabljeno staro navado. "Ne boste verjeli, pri nas ni potrebno nikogar posebej prositi, da bi pomagal v pustnem času. V šotoru imamo v teh dneh veliko dela. Sodelujejo tudi starejši, npr. ženske pospravijo šotor, da je vsako popoldne zopet nared." Pravi, da je gonilna sila predsednik kulturnega društva. "Mi, koranti, komaj čakamo, da pride svečnica, ko se začnemo pripravljati za pustno praznovanje. Držimo se starih

običajev in jih prenašamo tudi na mlade." Dolgo je okleval in se spraševal: "Kako bi bilo, če se oblečem? Bi se znal obnašati?" Vsi se namreč ne znajo, to je opazil. Njega je privabljal tudi melodija zvoncev, pozibavanje, koraki, ritem... Tako mimogrede zvem, da je pri folklori že 25 let. Najprej plesalec, zdaj vodi otroške plesne skupine v Lancovi vasi, ki jo vodi tudi na gostovanja in plesne revije. Delo z najmlajšimi mu je v veliko veselje, sprostitvev in zadovoljstvo.

"Ko je bil sin že nekaj let korant, sem se odločil, kupil opremo, se oblekel in dejansko me je prevzelo. Ne morem opisati občutka, ki ga doživiš pod masko. Drugače se obnašaš."

Pod korantovo masko je sodeloval na več srečanjih oz. predstavitev pustnih mask. Spominja se Švice, Singapurja, Francije "Lepo je potovati, ampak biti korant je najlepše doma. Samo na dvoriščih domače vasi si lahko to, kar si. Pridemo in poružimo. S tem želimo srečo in zdravje... Od hiše do hiše. To je bistvo. To je naše poslanstvo."

Vera Peklar

Korant iz Lancove vasi

Foto: Sandra Kožun

Naši dopisniki

Zimska liga malega nogometa

Več kot polovica odigranih kol v zimski ligi je že za nami. Liga se počasi preveša h koncu in postaja temu primerno vedno bolj zanimiva ter napeta. Ker je prvo mesto nekako neformalno že oddano, se za ostala mesta med sabo poteguje kar nekaj ekip. V dosedanjih odigranih kolih je bilo nekaj zelo razburljivih, do zadnje minute negotovih tekem in na koncu včasih tudi s presenetljivim izidom. Zato bo liga do konca tekmovanja še kar precej napeta in zanimiva. Kot vedno pa naj zmaga tisti, ki je boljši, ali tisti s kančkom več sreče.

Jani

Kdo je Jani ?

Jani (Janez) Vogrinec je naš sodelavec iz proizvodnje anod, ki v svoji enoti skrbi za organizacijo športnih aktivnosti in vestno beleži vse rezultate ter se potrudi, da jih dobimo v uredništvo. Kadar se mudi, pride kar od doma, saj pavi, da mora. Predvsem zaradi sodelavcev.

"Mladi so še in dokler imajo voljo, jih je treba spodbujati in poskrbeti, da imajo čimveč možnosti za rekreacijo."

Zanimivo, kako to pove. Tudi on je še mlad. "Rekli smo, da se moramo kdaj srečati, saj smo tako raztreseni po našem obratu, da se še poznali ne bomo." Tako se je začelo s pikniki, ki so prerasli v športna tekmovanja, ta pa se seveda končajo s prijetnim druženjem. "Po informacijah, ki jih imam, so sodelavci zadovoljni. Začeli so kupovati drese, najemati telovadnice, kjer vadijo in vzdržujejo kondicijo. Prvomajski turnir traja že več let, z zimsko ligo pa smo začeli letos in veseli me, da je bil odziv tako velik. Rad bi poudaril tudi vlogo sindikata in se zahvalil predsedniku Ivanu Potočniku, ki se je zavzel in pomagal, da smo uresničili ideje."

Jani Vogrinec se bo še naprej trudil, da bodo sodelavci zadovoljni in dokler bo tako, se bo v tej vlogi tudi sam dobro počutil.

Vera Peklar

Kegljanje**Po sedmih letih ekipa Taluma občinski prvak**

V mesecu januarju 2001 se je odvijalo ekipno in posamično občinsko prvenstvo Ptuja v kegljanju na kegljišču Drava.

Tekmovanje je potekalo v prijetnem navijaškem vzdušju. V ekipnem delu se je med seboj pomerilo 18

ekip, od tega tri ekipe Taluma.

Po sedmih letih je ekipa Talum I uspelo krepko premagati vso konkurenco, zadovoljivo pa sta se uvrstili tudi ostali dve ekipi, in sicer ekipa Talum II na sedmo, ekipa Talum III pa na trinajsto mesto.

Čestitamo ekipi Talum I, ki so jo sestavljali:

Alojz Šeruga, Silkem

Drago Arnuš, DE Izparilniki

Miran Haladea, DE Rondelice

Daniel Colnarič, nekdanji delavec Taluma

Dvanajst najboljših kegljačev iz ekipnega dela tekmovanja se je uvrstilo na tekmovanje med posamezniki, kjer je največ kegljev uspelo podreti in s tem osvojiti pokal Ptuja Alojzu Šeruga. Čestitamo!

Košarka**Na polovici solidno**

Končan je prvi del rekreacijske lige v košarki, sledi nadaljevanje brez premora. Odigrali smo devet tekem, bilanca trenutnega stanja je pet zmag in štirje porazi ter peto mesto na lestvici od desetih ekip.

Liga je letos enovita, igra deset ekip med seboj dvo-krožno, torej ima vsaka ekipa osemnajst tekem. Tekmovanje bo trajalo do prve polovice aprila. Začeli smo slabo, z tremi zaporednimi porazi, katerih vzrok je bila predvsem neučinkovitost v napadu in slaba obramba.

V nadaljevanju smo popravili učinkovitost in igrali zagriženo v obrambi, rezultat - štiri zaporedne zmage, dosegli smo tudi prvo stotico. Sledil je poraz z vodilno ekipo Starš in na koncu prvega dela zmaga z ekipo ptujskih študentov.

Rezultati:

Talum:	Šd Cirkovce	54:62
Orači:	Talum	74:48
Talum:	Šd Majšperk	56:72
Šd Pt.gora:	Talum	45:101
Šd Kidričevo:	Talum	59:82
Talum:	Neman	90:46
Veterani:	Talum	81:85
Talum:	Starše	65:80
Talum:	KPŠ Breg	64:60

V nadaljevanju bo zanimivo, saj bo v prvih petih krogih verjetno odločeno o zmagovalcu. Med seboj se bodo pomerile vodilne tri ekipe, lahko pa se zgodi, da bo tudi katera izmed slabše uvrščenih ekip pripravila presenečenje in dodatno zapletla uvrstitve ekip na lestvici.

Tudi v naši ekipi upamo, da bomo morda uspeli pripraviti kakšno presenečenje, hkrati pa ob ugodnih rezultatih drugih tekem pridobili še kakšno mesto proti vrhu. Športni pozdrav izpod košev!

Radko Hojak

Strelci

Prvi člani strelske družine so se zbrali leta 1947/48. Vadili so v bližnji gramoznici pri Strnišču. Ko so leta 1952/53 zgradili nogometno igrišče, so zgradili tudi tristezno vojaško strelišče za 300 metrov in prostor za devetstozno strelišče za malokalibrsko orožje. Med prvimi ustanovitelji je bil Franc Kokol in od takrat dalje

se je začela organizirana vadba.

Društvo zdaj šteje 60 članov, ki se udeležujejo tekem v državi in izven nje. Tekmujejo s serijskim orožjem (puška) ter z mednarodnim orožjem (pištola) ter zadnja leta dosegajo odmevne rezultate. Društvo ima tudi najstarejše aktivne člane, ki tekmujejo v veteranski ligi. Njihova povprečna starost je 70 let. Predsednik društva je Gorazd Maloič. Strelci SD Kidričevo so se v zadnjem času uvrstili na dveh mednarodnih tekmah na najvišjo stopničko. Večja tekma

na mednarodni ravni je bila sedmega januarja v Rušah. Trije strelci, med njimi je tudi naš sodelavec Jurček Lamot, trkajo na vrata državne reprezentance. Ekipa z zračnim serijskim orožjem pa je trenutno najboljša ekipa. Strelci strelskega društva Kidričevo so v lanskem letu zasedli v vseh kategorijah 1.mesto.

Za vse dosežene uspehe se moramo zahvaliti podpori našim sponzorjem, posebej podjetju Talum.

Strelsko društvo Kidričevo